

INTRODUCCIÓ

Com tots deveu recordar, la cultura catalana fou la convidada d'honor a la Fira Internacional del Llibre de Frankfurt l'any 2007. L'eslògan principal d'aquell esdeveniment, que va significar una extraordinària oportunitat de presentació i de promoció de la nostra literatura en el context europeu, fou el següent: «La cultura catalana: singular i universal». De les diverses singularitats que la caracteritzen, l'existència d'una petita comunitat cultural i lingüística catalana a la ciutat de l'Alguer, a l'illa italiana de Sardenya, és sens dubte una de les més excepcionals i sorprenents. Com singular i admirable és també la poesia que s'ha escrit en aquest petit racó de la Mediterrània a partir de la segona meitat del segle xx. Una poesia fidel a constants de valor històric i literari que, gràcies a l'impacte emocional que és capaç de suscitar, també apunta a la universalitat.

L'objectiu essencial de l'antologia que aquí presentem és el de convertir-se en un nou finestral des d'on poder observar un paisatge, i gaudir-ne, encara poc conegut fora del territori alguerès, de la poesia escrita a Sardenya en llengua catalana. Servir de reclam, fer de pont entre les veus de la poesia catalana de l'Alguer i els lectors curiosos o habituals de poesia a casa nostra. Penso que una visió extensa d'aquest singular panorama líric pot ajudar el lector català a descobrir aquests poemes, i alhora meravellar-se'n, que, gràcies al seu conscient tarannà diferenciat, ens sorprenen amb inesperades troballes, ja siga per la bellesa sovint anacrònica, als nostres ulls, de la llengua utilitzada, ja siga per la independència artística, fora de modes i d'escoles, que transmeten les seues diferents propostes. Es tracta, en definitiva, de donar l'oportunitat d'endinsar-se, a través de les

paraules dels seus poetes, a l'interior de l'ànima i de l'esperit de l'Alguer i la seua gent.

Per què es titula *La Tercera Illa* aquesta proposta? Doncs perquè aquesta antologia vol ésser un tast d'una illa poètica ben singular, existent dins d'una petita illa lingüística i cultural com és la de l'Alguer, que es troba dins de l'illa geogràfica de Sardenya. Una triple insularitat, en definitiva.

Cada poeta alguerès s'enfronta a aquesta excepcional situació amb les seues armes literàries, depenent del seu específic bagatge cultural en el context històric que li ha tocat de viure i de les pròpies conviccions personals. També la tria lingüística adoptada, que mai no és òbvia i que fluctua segons els autors i l'etapa de la seua trajectòria, és un reflex (i un efecte) de la seua posició envers aquesta experiència d'aïllament. I això atorga a la poesia catalana de l'Alguer unes característiques i una qualitat úniques en el nostre panorama literari. Amb encert ho ha sabut explicar el poeta lleidatà Carles Hac Mor:

Perquè escoltar els poetes de l'Alguer és viure l'epopeia d'un català que ha rodolat durant segles pels carrers de la Barceloneta de Sardenya sense rebre més influències que les de la seva singularitat. La poesia que es fa a l'Alguer és autòctona i alhora és pancatalana, és popular i tanmateix ve a ser, per als no algueresos, feliçment elitista, car fa cantar l'idioma molt per damunt del seu ús poètic convencional¹.

La tercera illa poètica algueresa, per fortuna, no és uniforme, sinó que té diversos contorns i orografies, que van des d'una concepció de la poesia més local, popular i arrelada a la parla de la gent, fins a una visió més oberta, passant per altres

1. Carles Hac Mor, «La dissolució de la realitat a l'Alguer», dins el catàleg *MediterrArt 2006: diàlegs d'art a la Mediterrània*, Granollers, Centre Experimental de les Arts Vallgrassa, 2007.

opcions intermèdies. La concepció més local la podríem també anomenar «conservadora» (per usar una coneguda classificació del poeta alguerès Pasqual Scanu). La visió més oberta correspondria a la d'aquells altres poetes que desitgen adreçar la seua obra a un potencial públic lector més ampli i que, en conseqüència, es decanten per un català d'abast més general (una posició «purista», segons Scanu, sense renunciar, per això, als trets dialectals diferencials: segurament l'obra del mateix Scanu, d'Antoni Bal·lero de Càndia, de Francesc Manunta o de Rafael Caria serien les mostres més significatives). Però, entremig, també hi ha altres apostes més eclèctiques i complexes, com serien els casos d'Antoni Coronzu o d'Antoni Canu, per exemple, que oscil·len entre un ús volgudament quotidià de la llengua de l'Alguer actual del primer, amb els seus sardismes i italianismes, que, com ha plantejat el cantant alguerès Pau Dessí, li permet de «proposar tractaments lexicals al límit del surrealisme, [que] confereixen al lèxic del quotidià un valor altament suggestiu, poètic»²; o el propòsit del segon de trobar una llengua literària que, sense renunciar als trets d'identitat algueresos, siga compresa per la resta de catalanoparlants però, també i paral·lelament, que siga capaç de reflectir la memòria, el paisatge i el regust cultural i lingüístic de la seua terra d'origen, la Sardenya interior (Canu va nàixer a Ocier, de llengua materna sarda, i aprén el català quan, de ben petit, es trasllada a l'Alguer amb la seua família). Opcions, en definitiva, totes elles respectables i que tenen cabuda en aquesta antologia, on allò que s'ha volgut fer prevaler és la qualitat estètica i la singularitat literària de la poesia algueresa contemporània.

Els poetes que aquí presentem, tot i l'ampli ventall cronològic que abasten (que van des de Rafael Catardi, nascut a les acaballes del segle XIX, fins a Anna Cinzia Paolucci, una poeta

2. Pau Dessí, «Poesies... cançons d'Antoni Coronzu», *AlgheroEco*, 2009.

natural de la Ligúria resident a l'Alguer, que ha adoptat el català com a llengua d'escriptura i que difon la seua poesia a través d'Internet, nascuda al bell mig de la dècada dels seixanta), representen l'oferta més interessant, segons el meu criteri, de la poesia publicada a l'Alguer en llengua catalana durant l'època contemporània.

La data de tall d'inici, 1945, ha estat triada perquè és l'any de l'acabament de la Segona Guerra Mundial. L'Alguer en va patir les conseqüències, ben directament: la ciutat va ser bombardejada i el seu centre històric va quedar força malmés. A més, la fi de la guerra i la superació del feixisme també van significar, en certa manera, un tornar a mirar-se cap a l'interior, fet que va influir en una nova forma d'entendre la identitat pròpia del territori i de relacionar-s'hi, i, en conseqüència, tornar a mirar envers Catalunya i la llengua i cultura compartides. Només un dels poemes, concretament «Alguer», publicat l'any 1928 per Rafael Sari al periòdic de Sàsser *L'isola*, que s'ha inclòs pel seu alt valor simbòlic, és anterior a l'esmentada data.

Com podrà observar el lector en fer una simple ullada a l'índex, he preferit fer una presentació cronològica dels poemes algueresos, independentment de la data d'escriptura o de publicació de la seua obra, i no he intentat en cap cas establir trets o característiques de generació, de tendència o d'escola. Així mateix, he seleccionat un mínim de poemes de cada autor, intentant oferir una visió al més variada i representativa possible de la seua producció, incloent-hi els poemes que considero més significatius i representatius de cadascuna de les obres, tot i que en algun cas puntual també m'he deixat guiar pel meu gust personal. He seleccionat poemes d'aquells autors que tenen, com a mínim, un llibre de poemes publicat (en el cas de Fidel Carboni alguns dels seus poemes s'han publicat en un llibre col·lectiu, altres són inèdits), amb les excepcions de les poetes

Pinutxa Ginesu, Antonella Salvietti i Anna Cinzia Paolucci: he volgut que la veu de les dones poetes de l'Alguer fos també present en aquesta antologia. També he inclòs alguns poemes dels cantants Pino Piras, Antonello Colledanchise i Franca Masu, que han difós les seues creacions poètiques a través de discos i concerts.

Quant a la tria del text, he procurat cenyir-me a l'original amb la major exactitud possible, i he tingut cura de la normalització de l'ortografia i l'accentuació quan això ha estat necessari. Alhora, he volgut respectar les variants lexicals i morfològiques de cadascun dels autors, seguint els criteris que els mateixos autors han marcat en la fase més madura de la seua obra, sempre que això no comportés un excés de dificultat en la comprensió de la lectura del poema. Quan ho he cregut oportú, he posat notes per explicar el significat d'aquelles paraules i expressions que són pròpies del català de l'Alguer i que no són presents, en l'actualitat, a la resta del domini lingüístic. En aquest sentit, vull donar un particular regreïment a Carla Valentino i Noèlia Motlló, pel seu important suport i assessorament. Desitjo, també, testimoniar la meua gratitud a totes les persones que m'han ajudat en l'elaboració d'aquesta antologia i que han cregut sempre en aquest projecte, en especial a Pere Mayans i D. Sam Abrams, pels seus indispensables consells i suggeriments, així com a Marta Jové, experta editora del Museu Picasso, per les seues assenyades indicacions. I, per acabar, voldria donar les gràcies a tots els poetes de l'Alguer, per haver fet existir, amb la força i la fermesa dels seus versos, aquesta irrenunciable tercera illa poètica.

JOAN-ELIES ADELL
Ciutat de l'Alguer, gener de 2013